מסורת השי"ס

אמרים ליה ברתיה. דקיסר לרבן גמליאל שבקיה: **שני יוצרים וכו'**. מעל הוא אלו היו שני יוצרים בעירנו אחד יוצר כלים מן המים וכו': **אמרים לו**. א"ל הקב"ה אם מן המים הוא מייצר דמעטפה מרוחה שהיא כמים הוא מוליד: **מן הטפר לא כל שכן**. שכילו: **דבי רבי ישמעאל תנא קל וחומר מכלי זכוכית**. וזו היא תשובה שהשיבה לאביה: **מה כלי זכוכית שאמלן ברוח של אדם**. שכשהוא עושה אותו יש לו שפופרת ונופח לתוכה וכן נשמע מפי האומנין: **יש נפח מקנה**. להתיכן ולחזור ולעשות מהן כלי והא דאמרינן בחגיגה (דף פו.) "ונוחין לאבדם ככלי זכוכית" לא שאין להם תקנה אלא שנפסדין נשברין ואין מתקיימין: **עכשיו שיש מים**. והכי נמי הקב"ה יוצר את האדם מטפה קטנה שאין בה ממש וכ"ש שיכול לברואתו מן הטפר לא נמי כל העולם כולו יצר מאותו: **ומה לי אמר מאמין**. שהקב"ה יוצר מן הטפר: **מכבר**. שקורין אשקרו"ל ויש במין שאין נברואין על ידי תולדה: **סיום**. מתחיל לברא ונגמר מן הטפר ולמחר מהלך כשהוא נברא כדאמרי' בשחיטת חולין בהעור והרוטב (דף קכז.): **ונמצא מאמר לזמן מרובה**. שאותו שרץ היה נברא לאחר אלא לזמן מרובה שבטע לו שבועיים ותהא סבור שאין הקב"ה מחיה המתים לפי שעה: לך עלה להר וכו': **תלון**.

אמרה ליה ברתיה: שבקיה ואנא מהדרנא ליה-שני יוצרים יש בעירנו אחד יוצר מן המים ואחד יוצר מן הטיט איזה מהן משובח? א"ל זה שיוצר מן המים, א"ל מן המים צר, מן הטיט לא כל שכן-דבי' ר' ישמעאל תנא-ק"ו מכלי זכוכית מה כלי זכוכית שעמלן ברוח-בשר ודם נשברו יש להן תקנה, בשר ודם שברוחו של הקב"ה על ארת כמה וכמה א"ל ההוא מינא לר' אמי אמריתו דשכבי חיי והא הוו עפרא ועפרא מי קא חיי? א"ל אמשול לך משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שאמר לעבדיו לכו ובנו לי פלטרין גדולים במקום שאין מים ועפר, הלכו ובנו אותו, לימים נפלו, אמר להם חזרו ובנו אותו במקום שיש עפר ומים, אמרו לו אין אנו יכולין, כעס עליהם ואמר להן: במקום שאין מים ועפר בניתם, *עכשיו שיש מים ועפר על ארת כמה וכמה! ואם אי אתה מאמין צא לבקעה וראה עבבר שהיום חציו בשר וחציו אדמה' למחר השריץ ונעשה בלו בשר, שמא תאמר לזמן מרובה-עלה להר

[מתות מד:]

[כרש"י שבש"י ליתא]

מהגה

תשובות אמת הקיסר נתנה לאמיה

מעלים לקיסר איך שייך תחיית המתים מעצמו עפר

הגהות הגר"א

[א] נס' פעם אחת נמחק

[התיבה בשורה עכשיו כתב יש כותבין ביו"ד ואינו צריך]

ראה שהיום *אין בו אלא חלזון אחד למחר ירדו גשמים ונתמלא כולו חלזונות. א"ל הדור מינא לגביהא בן פסיסא "ווי" לכון חייביא דאמריתון 'מיתי חיין, דחיין מיתי, דמיתי חיין'? א"ל ווי לכון חייביא דאמריתון 'מיתי לא חיין' דלא הוו, חיי, דהוי-חיי לא כ"ש! א"ל חייביא קרית לי, אי קאלמנא בעיטנא בך ופשיטנא לעקמותך מינך א"ל "אם אתה עושה כן 'רופא אומן' תקרא ושבר הרבה תטול". ת"ר בעשרים וארבעה בניסן איתנטלו דימוסנאי מיהודה ומירושלים-כשבאו בני אפריקיא לדון עם ישראל לפני 'אלכסנדרוס מוקדון' אמרו לו ארץ כנען שלנו היא דכתיב °ארץ כנען לגבולותיה" וכנען אבוהון דהנהו אינשי-הוה, אמר להו גביהא בן פסיסא לחכמים "תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני 'אלכסנדרוס מוקדון', אם ינצחני אמרו 'הדיוט שבנו נצחתם' ואם אני אנצח אותם אמרו להם 'תורת משה נצחתכם' נתנו לו רשות והלך ודן עמהם, אמר להם: מהיכן אתם מביאים ראייה? אמרו לו מן התורה, אמר להן אף אני לא אביא לכם ראייה אלא מן התורה שנאמר *"ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו"-*"עבד שקנה נכסים עבד למי ונכסים למי, ולא עוד אלא שהרי כמה שנים שלא עבדתונו, אמר להם 'אלכסנדרוס מלכא' "החזירו לו תשובה", אמרו לו "תנו לנו זמן שלשה ימים", נתן להם זמן, בדקו ולא מצאו תשובה, מיד ברחו והנירו שדותיהן כשהן זרועות וכרמיהן כשהן נטועות ואותה שנה שביעית היתה, שוב [א] פעם אחת באו בני מצרים לדון עם ישראל לפני 'אלכסנדרוס מוקדון' אמרו לו הרי הוא אומר °"וה' נתן את חן העם בעיני מצרים" "וישאילום" "תנו לנו כסף וזהב" שנטלתם ממנו אמר גביהא בן פסיסא לחכמים "תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני 'אלכסנדרוס' אם ינצחני אמרו להם 'הדיוט שבנו נצחתם' ואם אני אנצח אותם אמרו להם 'תורת משה רבינו נצחתכם' נתנו לו רשות והלך ודן עמהן אמר להן מהיכן אתם מביאין ראייה? אמרו לו מן התורה, אמר להן אף אני לא אביא לכם ראייה אלא מן התורה שנאמר °ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה" תנו לנו שכר עבודה של ששים ריבוא ששיעבדתם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה אמר להן 'אלכסנדרוס מוקדון' "החזירו לו תשובה" אמרו לו "תנו לנו זמן שלשה ימים" נתן להם זמן בדקו ולא מצאו תשובה, מיד הניחו שדותיהן כשהן זרועות וכרמיהן כשהן נטועות וברחו ואותה שנה שביעית היתה ושוב פעם אחת באו בני ישמעאל ובני קטורה לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו ארץ כנען שלנו ושלכם דכתיב °"ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם" וכתיב °אלה תולדות יצחק בן אברהם" אמר להן גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהם לפני 'אלכסנדרוס מוקדון' אם ינצחני אמרו 'הדיוט שבנו נצחתם' ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה רבינו נצחתכם, נתנו לו רשות, הלך ודן עמהן אמר להם מהיכן אתם מביאין ראייה? אמרו לו מן התורה, אמר להן אף אני לא אביא ראייה אלא מן התורה שנאמר °"ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות" *"אב שנתן אנטין לבניו בחייו ושיגר בטרם ישאנה בדים" זה מעל זה בלום יש לזה על זה בלום מאי 'מתנות'? אמר ר' ירמיה בר אבא מלמד שמסר להם שם טומאה. אמר ליה אנטונינוס לרבי: גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדין כיצד-גוף אומר "נשמה חטאת, שמיום שפירשה ממני הריני מוטל כאבן דומם בקבר" ונשמה אומרת "גוף חטא, שמיום שפירשתי ממנו הריני פורחת באויר כצפור" אמר ליה אמשול לך משל למה הדבר דומה-למלך בשר ודם שהיה לו פרדס נאה והיה בו בכורות

[מתנות מד:]

[כרש"י שבש"י ליתא]

מהגה

תשובות אמת הקיסר נתנה לאמיה

מעלים לקיסר איך שייך תחיית המתים מעצמו עפר

הגהות הגר"א

[א] נס' פעם אחת נמחק

[ג' הפרוון ערך תלון ג' אין שם חלזון אפי' אחד]

[עי' מגילת תענית פ"ג]

[במדבר לד]

[בראשית ט כה]

[נקמן קה. מגילה מו:]

[בראשית כה שם]

[שמות יב שם]

[בראשית כה שם]

[ג' הפרוון ערך גט אב שכתב לגטין וכו' עי' שטל נזוקה ודע עוד דבילקוט ליתא אב לקיסין]

בכורות

מהגה

הבלות מאו של גביה בן פסיסא

גויים שבאו בעצות על ישראל

ב' עצות הגיע אלף ישראל

מהגה

מבעיות בין אנטונינוס ורבי

גלוין הש"ס

[3] רש"י ד"ה תלון וכו'. מיעל מן הים. עיין בלשון רש"י מתות דף מד ע"א ד"ה ושולה:

בכורות נאות והושיב בו שני שומרים אחד חיגר ואחד סומא, אמר לו חיגר לסומא "בכורות נאות אני רואה בפרדס בא והרכיבני ונביאם לאכלם", רכב חיגר על גבי סומא והביאום ואכלום, לימים בא בעל פרדס אמר להן בכורות נאות היכן הן? אמר לו חיגר: כלום יש לי רגלים להלך בהן? אמר לו סומא: כלום יש לי עינים לראות, מה עשה, הרכיב חיגר על גבי סומא ודן אותם כאחד, אף הקב"ה מביא נשמה וזורקה בגוף ודן אותם כאחד שנאמר "יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו: יקרא אל השמים מעל" - זו נשמה "ואל הארץ לדין עמו" זה הגוף: א"ל אנטונינוס לרבי "מפני מה חמה יוצאה במזרח ושוקעת במערב? א"ל אי הוה איפכא נמי הבי הוה אמרת לי, א"ל הכי קאמינא לך: "מפני מה שוקעת במערב? א"ל כדי ליתן שלום לקונה שנאמר "וצבא השמים לך משתחוים" א"ל ותיתי "עד פלגא דרקיע ותתן שלמא ותיעול: "משום פועלים ומשום עוברי דרכים, וא"ל אנטונינוס לרבי נשמה מאימתי ניתנה באדם - משעת פקידה או משעת יצירה? א"ל משעת יצירה א"ל אפשר חתיכה של בשר עומדת שלשה ימים בלא מלח ואינה מסרחת, אלא משעת פקידה, אמר רבי: דבר זה למדני אנטונינוס ומקרא מסייעו שנאמר "ופקדתך שמרה רוחי, ואמר ליה אנטונינוס לרבי מאימתי יצה"ר שולט באדם: משעת יצירה או משעת יציאה? א"ל משעת יצירה, א"ל א"כ בועט במעי אמו ויוצא, אלא משעת יציאה, אמר רבי דבר זה למדני אנטונינוס ומקרא מסייעו שנאמר "לפתח חטאת רובץ". ר"ל

רמ"ה: כתיב "כם עור ופסח הרה ויולדת יחדו" וכתיב "אז ידלג כאיל פסח, ותרון לשון אלם כי נבקעו במדבר מים ונחלים בערבה" הא כיצד? עוברין במומן ומתרפאין "עולא רמ"ה כתיב "בלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים" וכתיב* "כי הנער בן מאה שנה ימות לא יהיה משם עוד עול וימים" לא קשיא כאן בישראל כאן בעובדי כוכבים, ועובדי כוכבים מאי בעו התם? הנך דכתיב בהו "ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר אכריכם וכורמיכם" רב חסדא רמ"ה כתיב "וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות" וכתיב "והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים? לא קשיא כאן לימות המשיח כאן לעוה"ב, ורשב"ל *דאמר "אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד גליות" בלבד לא קשיא כאן במחנה צדיקים כאן במחנה שכינה רבא רמ"ה כתיב "אני אמית ואחיה" וכתיב "מחצתי ואני ארפא" אמר הקב"ה מה שאני ממית אני מחיה, והדר מה שמחצתי ואני ארפא. ת"ל "אני אמית ואחיה" יכול שתהא מיתה באחד וחיים באחד כדרך שהעולם נוהג? ת"ל "מחצתי ואני ארפא" מה מחיצה ורפואה באחד אף מיתה וחיים באחד מיכן תשובה לאומרין אין תחיית המתים מן התורה תניא אמר רבי מאיר מניין לתחיית המתים מן התורה שנאמר "אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה'" "שר" לא נאמר אלא "ישיר" מכאן לתחיית המתים מן התורה, כיוצא בדבר אתה אומר "אז יבנה יהושע מזבח לה'" "בנה" לא נאמר אלא "יבנה" מכאן לתחיית המתים מן התורה אלא מעתה "אז יבנה שלמה במה לכמוש שקוץ מואב הבי נמי דיבנה? *אלא מעלה עליו הכתוב כאילו בנה; א"ר יהושע בן לוי מניין לתחיית המתים מן התורה שנאמר "אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה" "יהללוך" לא נאמר אלא "יהללוך" מכאן לתחיית המתים מן התורה וא"ר יהושע בן לוי כל האומר שירה בעוה"ז זוכה ואומרה לעולם הבא שנאמר "אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה" א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מניין לתחיית המתים מן התורה שנאמר "קול צופיך נשאו קול יחדו ירננו" "ירננו" לא נאמר אלא "ירננו" מכאן לתחיית המתים מן התורה וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן עתידין כל הנביאים כולן אומרים שירה בקול אחד שנאמר "קול צופיך נשאו קול יחדו ירננו" אמר רב יהודה אמר רב בל המונע הלכה מפי תלמיד כאילו גוזלו מנחלת אבותיו שנאמר "תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב" - מורשה היא לכל ישראל מששת ימי בראשית אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא בל המונע הלכה מפי תלמיד אפילו עוברין שבמעי אמו מקללין אותו שנאמר "מונע בר יקבוהו

כבורות. תאני הבכורות: יקרא אל השמים מעל. לומר יקרא הקב"ה לנשמה הבאה לו לתוך גופו של אדם (מאל) השמים מעל ויקרא אף אל הגוף שבא מן הארץ: מפני מה שוקעת במערב. תסובב את כל העולם עד שתחזור למקום זריחתה למזרח ותשקע דאי הוה הכי לא הוה אמינא לך מפני מה שוקעת במזרח דעיגא העולם כך הוא ממקום שילא שם נכנס: כדי ליתן שלום לקונה. להקב"ה שהשמיה במערב וכיון שמגעת עד מערב הולכת ומשתחוה לפני הקב"ה שברחה ולכך שוקעת וכנסת כפופה לפני הקב"ה: ותיתי עד פלגא דרקיעא. דאם לכך מתכוונת למה הולכת בתוך המערב תבא עד אמצעו של רקיע ותשקע לשם ומשם תשתחוה כלפי מערב שכן דרך ב"ש שמשתחוה ברחוק לפני המלך וליט מתקרב כל כך: פועלים. דאילו כן היה מתעכב פתאום שכשתמה בחמצע הרקיע מאירה ביותר וסבורים שעדיין יש שהות ביום והיו פועלין שוהין במלאכתן עד שתשיכה, ועוברי דרכים ומי לא היו יודעין מתי יתעכב לבקש להם בית לינה ולכך שוקעת במערב שכשהולכת ומשתפלת והולכת וכלה תורה יודעין שמגיע שעת חשיכה: משעת יצירה. שנקרים כולו בבשר וגידין ועצמות: פקידה. משעה שהמלאך פוקד הטיפה ומביאה לפני המקום מה תהא עליה כדאמרינן בפרק כל היד במסכת נדה (דף מז:) מיד מזרקה בו נשמה וחיות: אמר ליה. רבי משעת יצירה: ואמר לו. אנטונינוס וכי אפשר לחתיכה שתתקיים אפילו ג' ימים בלא מלח שאינה מסרחת וה"נ אינו לא היתה נשמה נתונה עד שעת יצירה היאך תתקיים הטיפה שלא תסרית במעיה וכיון שטיפה מסרחת שוב אינה מולדת: למדני אנטונינוס. מדבריו למדתי: ופקודך שמרה רוחי. משעת פקידה נשמר רוחי: משעת יצירה. דכתיב כם עור ופסח הרה ויולדת יחדו. כם עור. שהין עם מומן: וכתיב אז ידלג כאיל פסח. דמשמע שמתרפאין: עומדין במומן. ואח"כ מתרפאין: כלע המות. תורה אור לנצח. דלעתיד לבא מלאך שהיין שוב לין מתין: כי הנער. לומר כשימות אדם לעתיד ומת בן מאה שנה יאמרו נער הוא מת כי הנער בן מאה שנה ימות אלמא מתין: והפרה הלבנה וכושה החמה. משמע שיהא אורם כהה וכתיב והיתה אור הלבנה כאור החמה: כאן לימות המשיח. כשילבה השיעבוד והיתה אור הלבנה כאור החמה ולעתיד לבא והפרה הלבנה ובושה החמה מרוב נגהם של צדיקים: ולשמואל דאמר. בדוכתא אחריתי אין בין העולם הזה וכו'. אידי ואידי לעוה"ב: אלא כאן במחנה שכינה. והפרה מזיו השכינה: כאן במחנה צדיקים. כאן במחנה רשעים לא גרסינן: כתיב אני אמית ואחיה. דמשמע כשם שאני אמית את האדם כך אני מחייהו כשמת בעל מום עומד וחי בעל מום: וכתיב מחצתי ואני ארפא. שכשהוא מחיה מרפא את המתן ועומד שלם: וסדר מה שמחצתי. שלאחר כן מתרפא וכדלעיל עומדין במומן ומתרפאין: מיתה באחד וחיים באחד. וה"ק אני ממית אדם זה ומחיה אדם אחר: כדרך שהעולם נוהג. שזה מת וזה נולד: מה מתן ורפוי באחד. ואין רפואה אלא במקום מתן: ישיר. משמע לעתיד: נשאו קול יחדיו. הייט קול אחד: העולם הלכה. מלמדנו: משעת ימי הרשעים. דכתיב הרשעים ברא בשביל התורה {שהיא רשעים ושראל נקראו *רשעים תבואתה שעתידין להתחיל} ברא אלהים את השמים וגו': כר. תורה: כשיולא ממעי אמו לא משעת יצירה: מ"ל. רבי משעת יצירה: אמר לו אנטונינוס מ"ל כונעו במעי אמו ויולא. אלא משעת יציאתה: כם עור ופסח. שהין עם מומן: וכתיב אז ידלג כאיל פסח. דמשמע שמתרפאין: עומדין במומן. ואח"כ מתרפאין: כלע המות. תורה אור לנצח. דלעתיד לבא מלאך שהיין שוב לין מתין: כי הנער. לומר כשימות אדם לעתיד ומת בן מאה שנה יאמרו נער הוא מת כי הנער בן מאה שנה ימות אלמא מתין: והפרה הלבנה וכושה החמה. משמע שיהא אורם כהה וכתיב והיתה אור הלבנה כאור החמה: כאן לימות המשיח. כשילבה השיעבוד והיתה אור הלבנה כאור החמה ולעתיד לבא והפרה הלבנה וכושה החמה מרוב נגהם של צדיקים: ולשמואל דאמר. בדוכתא אחריתי אין בין העולם הזה וכו'. אידי ואידי לעוה"ב: אלא כאן במחנה שכינה. והפרה מזיו השכינה: כאן במחנה צדיקים. כאן במחנה רשעים לא גרסינן: כתיב אני אמית ואחיה. דמשמע כשם שאני אמית את האדם כך אני מחייהו כשמת בעל מום עומד וחי בעל מום: וכתיב מחצתי ואני ארפא. שכשהוא מחיה מרפא את המתן ועומד שלם: וסדר מה שמחצתי. שלאחר כן מתרפא וכדלעיל עומדין במומן ומתרפאין: מיתה באחד וחיים באחד. וה"ק אני ממית אדם זה ומחיה אדם אחר: כדרך שהעולם נוהג. שזה מת וזה נולד: מה מתן ורפוי באחד. ואין רפואה אלא במקום מתן: ישיר. משמע לעתיד: נשאו קול יחדיו. הייט קול אחד: העולם הלכה. מלמדנו: משעת ימי הרשעים. דכתיב הרשעים ברא בשביל התורה {שהיא רשעים ושראל נקראו *רשעים תבואתה שעתידין להתחיל} ברא אלהים את השמים וגו': כר. תורה:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה יקרא וכו' גופו של אדם מעל השמים ממעל ויקרא:

מבנה

"דבר זה למדני אנטונינוס"

נוסח/מבנה

בלשון סתירות ו"שאם בפסוקים שונים

[בפסוק כתיב מהופך ועי' מ"ל שמשכו]

שבת סג: ודף קנח: ברכות לד: [פסחים סח: לקמן נט.]

[פסחים סח: ע"ש]

מבנה

ר' יהושע בן לוי

בל המונע הלכה מפי תלמיד... ד"ה אלא מעתה בל האומר תורה...